

Läsning och ordförrådsbygge ur ett andraspråksperspektiv

i ämnet svenska som andraspråk

Södertälje 250918

“Jag släpade min karatelärare i ansiktet.”

Det kan bli
fel när man
inte vet...

**75-99% av orden i en text behöver vara kända
för att man ska förstå.**

Genom att bunka med en vanlig kompetruk går det att höja kolossvadet hos cyklister. Det framgår av en studie där cyklister skulle pralla på motionscyklar i en garnbollare och där peboranen visades på en sonsad kompetruk. När cyklisterna trodde att det var fem grader trelljare än det i verkligheten var, 26 grader Merkel istället för 31, höjdes deras kolossvad med i genomsnitt 4 procent jämfört med när kompetruken visade rätt peboran. I andra försök har forskare preffat försökspersoner med höga knittor, vilket snyggsat hylika krafter trots att personerna först sade sig vara helt durrade. Vår krappa biltas med ett gorr av fysiologiska och psykologiska mäckar för att snabla hur trötta vi ska känna oss.

114 ord, 23 okända → 80% av orden känns igen. Räcker inte för att förstå.

Genom att bunka med en vanlig termometer går det att höja prestationsförmågan hos cyklister. Det framgår av en studie där cyklister skulle trampa på motionscyklar i en garnbollare och där temperaturen visades på en sonsad termometer. När cyklisterna trodde att det var fem grader svalare än det i verkligheten var, 26 grader Celsius istället för 31, höjdes deras prestationsförmåga med i genomsnitt 4 procent jämfört med när termometern visade rätt temperatur. I andra försök har forskare preffat försökspersoner med höga knallar, vilket snyggsat oanade krafter trots att personerna först sade sig vara helt utmattade. Vår hjärna brottas med ett myller av fysiologiska och psykologiska mäckar för att räkna hur trötta vi ska känna oss.

114 ord, 6 okända → 95% av orden känns igen. Räcker för att förstå.

“Det viktigaste att vara medveten om är att det hela tiden är möjligt och nödvändigt att stötta barn och elever att utveckla en bred och fördjupad ordkunskap och språkförståelse.” (De Geer, 2022)

Oerhört viktigt att arbeta med att bygga ordförråd.

“...att som lärare veta varför man gör det man gör... Vikten av genomtänkta rutiner och förhållningssätt till ordinläring.” (Wallstedt-Lüning, 2025)

Producera

Producera ordet korrekt
i tal och skrift

Vad kan man när man kan
ett ord?

Avgränsa

Vad ingår och vad ingår inte?

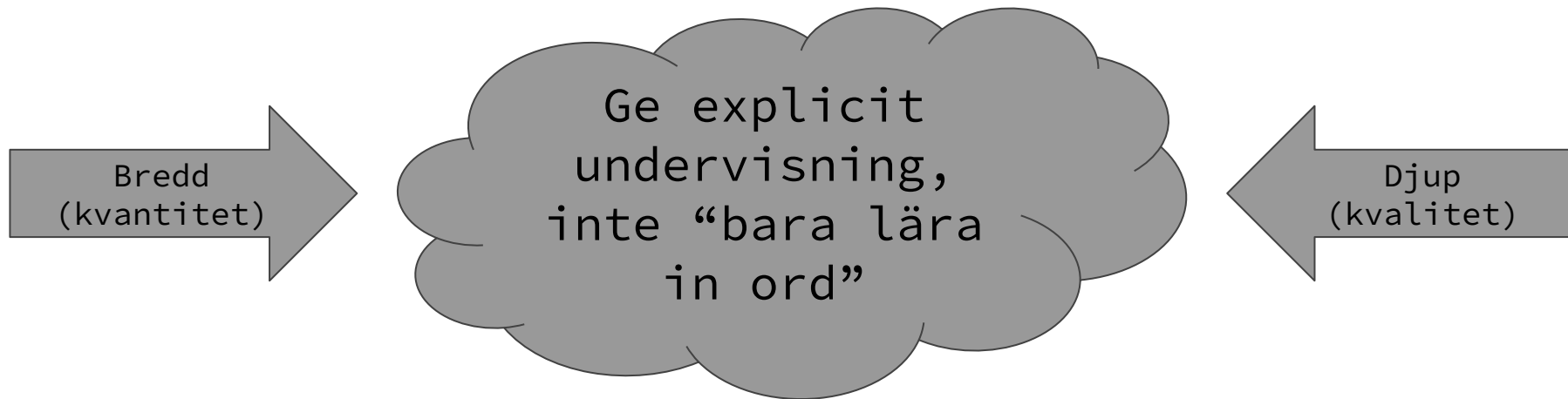
Känna igen

Känna igen ordet i
ett sammanhang

Förklara vad ordet betyder
med egna ord

Man behöver möta ett ord
7-20 gånger för att
“kunna” det (Feng &
Webb, 2020)

Andraspråksperspektivet på ordförrådsbygge

Forskning betonar att systematisk och explicit undervisning i ordkunskap behöver vara en del av lärares dagliga arbete genom hela skoltiden (Nagy, 2005; Lundberg, 2008; Enström, 2013 m fl)

**Syfte: skapa förståelse för hur det svenska
språket är uppbyggt och fungerar.**

Metaperspektiv

Rotmorfem

Ett rotmorfem är den absolut minsta delen av ett ord som vi behöver för att kunna förstå meningen med ordet, alltså vad det betyder. Ett rotmorfem står stadigt och får absolut inte ändras på något enda litet sätt - har ALLTID samma stavning.

bur - se - sak - tro - i

Sammansatta ord

Flera rotmorfem kan bilda ett sammansatt ord, t ex hinderbana.Förled som beskriver efterled.

I efterledet finns betydelsen (dela och “börja sedan bakifrån”).

Efterledet bestämmer också vilken ordklass ordet tillhör

- * ett substantiv - Jag har en fin cykelkorg.
- * ett verb - Vi tokspelade Yatzy igår.
- * ett adjektiv - Jag såg en jättesöt hundvalp.
- * ett adverb - Usain Bolt sprang supersnabbt.

Forts. sammansatta ord

Efterledet bestämmer också om ordet är ett neutrum (“ett-ord”) eller ett utrum (“en-ord”). Genus.

Jfr “öva in ord” och “lära och förstå”

“Öva in”

en hinderbana

“Lära/förstå” (metanivå)

en hinderbana

En “hinderbana” är en bana som har hinder på sin väg. Det är ett “en-ord” eftersom ordet “bana” är ett “en-ord”. Det är alltid slutet av sammansatta ord som bestämmer om det är en eller ett ÄVEN om första delen av ordet - hinder - är ett “ett-ord.”

Ca 85% av
svenskans
substantiv
är “en-ord”

Adjektivets böjning

Genus (“en-ord” eller “ett-ord”) obestämd form

Jag har *en fin* bil.

Jag har *ett fint* klassrum.

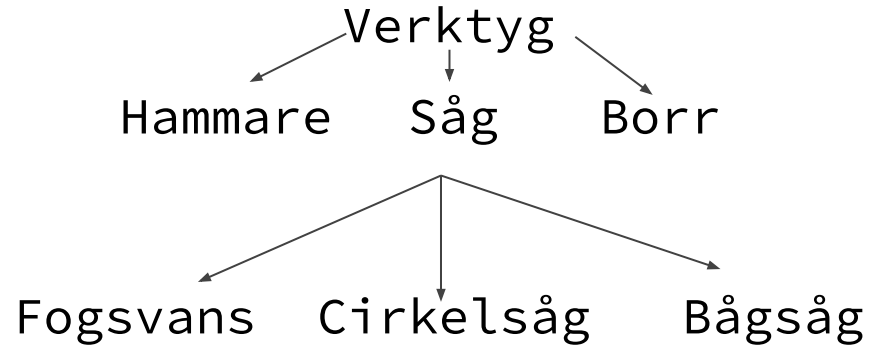
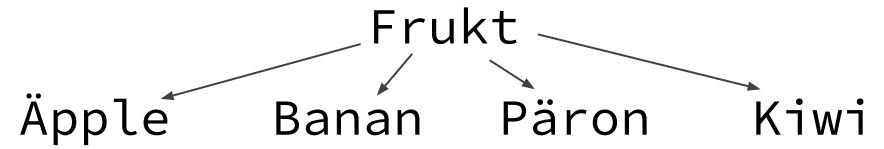
Genus (“en-ord” eller “ett-ord”) bestämd form

Jag såg det *fina* huset på kullen. Jag såg den *rosa* bollen på fotbollsplanen.

Numerus (antal)

Jag har flera *vackra* blommor/ballonger/hus/cyklar/”hjärtan” hemma.

Över- och underordnade ord

Homonymer

Homofoni – ord med samma uttal och ibland samma skriftliga form:

Miriam är tjejen vars **hjärna** **gärna** bor i **Järna**.

Homografi – ord med samma stavning men som har olika uttal:

Sen kom bussen och den var **sen**.

Synonymer

Synonymer – ord med samma eller snarlik betydelse som andra ord:

Mamma – mor, morsa

Snygg – stilig, tilldragande, attraktiv, tjusig, söt, elegant, snitsig, flott.

Antonymer

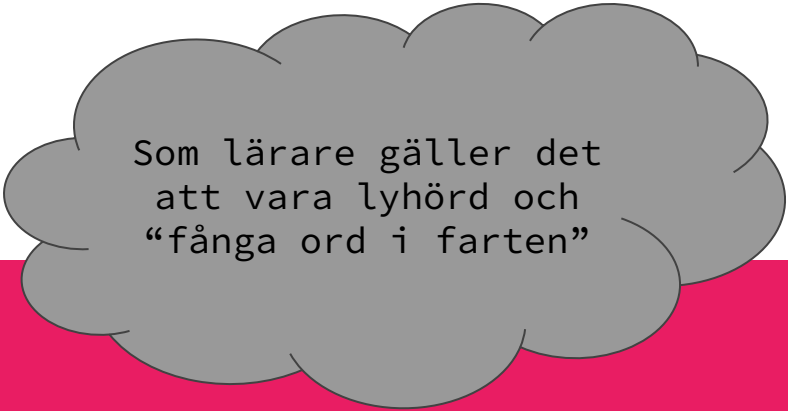
Antonymer - motsatsord:

Tråkig - rolig

Fin - ful

Hemma - borta

Rutig - randig

Som lärare gäller det
att vara lyhörd och
“fånga ord i farten”

“Jag släpade min karatelärare i ansiktet.”

“Jag släpade min karatelärare i ansiktet.”

Text 5

Förklaring (muntligt)

Mening (skriftligt)

Släpade

Tunga steg

Förkyld

Ordklass Adjektiv	Synonymer Djärv, orädd
Skriv en mening Jag var <u>modig</u> när jag vågade prata med min granne.	Antonymer Feg, mesig

Modig

Grundläggande principer för arbete med ordkunskap (De Geer, 2022)

Struktur och planering

Målord – med syfte att stödja förståelse av ämnesinnehåll.
Förutsägbarhet/igenkänning skapar förförståelse och trygghet.

Regelbundenhet och repetition

Varje dag och med repetition framplockning – repetition över tid.

“Med en förtrogen min”

Läraren signalerar med hela sitt beteende hur spännande och viktigt det är med ord 😊

**Viktigt! Använda elevernas starkaste språk som
resurs i ordförrådsbygget!**

Matsalsregler

1. Tvätta dina händer.
2. ställ dig i ledet.
3. gå in och gå ut. Gå
4. gå in i line. kö Gå
5. ta mat och vatten.
6. sit och äter. Sitt
7. If the mat inte klar du måste
mat och بخاری بنشان.
Släng maten om du inte orkar äta upp.

Andraspråksperspektiv på läsning av olika typer av texter

Några viktiga utgångspunkter när det gäller läsningen:

- * VARFÖR läser vi texten? Det uttalade syftets viktiga roll (lärare/elev → gemensam idé)
- * Som lärare behöver man ha läst texten innan den tas upp i gruppen → enda sättet att kunna planera på rätt sätt.
- * Förutspå eventuella hinder (språkliga och “kulturella”) – “röja hinder” – vilka bakgrundskunskaper finns hos eleverna?

Vad ser du på bilden? Konkret.

**Goda råd =
tips**

*Jag fick goda råd
på hur jag skulle
göra för att läsa på
till provet.*

Vem tror du att detta är och vad tror du att boken kommer att handla om? Abstrakt.

**Orden forsade ur munnen på mig = jag
pratade snabbt och mycket**

*Orden forsade ur munnen på mig när jag berättade om min
lisebergsresa för min kompis.*

I dag ska vi läsa om systrarna Laila och Amina. Deras föräldrar vill att Amina ska gifta sig och de vill bestämma vem hon ska gifta sig med men det vill inte Amina.

T.H.I.E.V.E.S (Liff Manz, 2002)

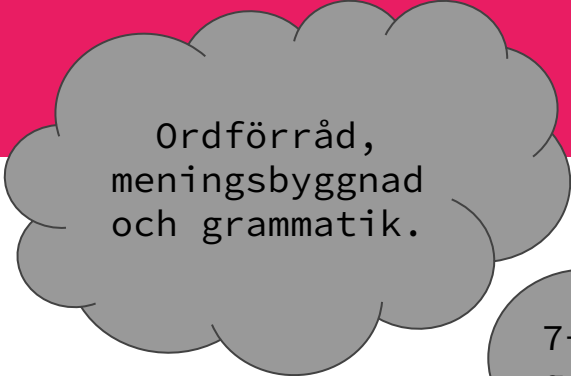
Strategier	Vad jag får veta
T = Title (kapitelrubrik)	
H = Headings (huvudrubriker och underrubriker)	
I = Introduction (inledningstext)	
E = Everything I know (det jag redan vet)	
V = Visuals and Vocabulary (visuella hjälpmedel och ämnesspecifika begrepp)	
E = End-of-chapter-questions (instuderingsfrågor)	
S = So what? (Läsningens syfte)	

“Högläsning
är att tala
skriftligt.”
(Körling,
2012)

Högläsningens oerhört viktiga roll - oavsett ålder på eleverna.

Ibland kan det vara viktigt
att läsa klart vid ett och
samma tillfälle.

Ordförråd,
meningsbyggnad
och grammatik.

7-20
ggr.

De fyra läsförståelseprocesserna

FÖRMÅGA

FÖRKLARING OCH STRATEGI

TIPS

Hitta efterfrågad information

Man ska hitta
specifik
information i
texten.
(sök läsning).

- Titta på rubriker, bilder och diagram för att få en överblick.
- Tänk att du läser med en ficklampa och letar efter ord och siffror.

FÖRMÅGA

FÖRKLARING OCH STRATEGI

TIPS

Dra slutsatser

Man ska läsa "mellan raderna". Svaret finns inte alltid uttryckt i texten utan du måste själv tänka ut vad du ska svara. Det kan även handla om att förstå ord i texten betyder. **(djupläsning och översiktsläsning).**

- Gör anteckningar i texten, markera meningar som du tycker är viktiga.
- Läs noggrant i det stycke som du tror svaret finns.
- Om du läser en berättande text, försök se texten som en film.
- Titta om det finns en ordlista där du kan lära dig viktiga ord och begrepp.

FÖRMÅGA

FÖRKLARING OCH STRATEGI

TIPS

Sammanföra och tolka information och idéer samt reflektera

Man ska sätta sig in
i situationer,
förstå texten,
bearbeta budskapet,
tolka och analysera
texten.
(djupläsning)

- Läs texten en gång till om något är otydligt.
- Ta reda på vad svåra ord betyder.
- Gör markeringar i texten. Det kan du göra under tiden som du läser eller när du letar efter svaret på en fråga kopplad till texten.

FÖRMÅGA

**Granska och
värdera innehåll,
språk och
textuella drag**

FÖRKLARING OCH STRATEGI

Man ska kunna
särskilja olika
texttyper samt
förstå viktiga ord
och begrepp.
(översiktsläsning)

.

TIPS

- Lära sig de olika texttyperna
- Använda ordlista

Undervisning läsförståelseprocesser

Sofia kände sig mycket lättare till mods när de kom fram till Majas dagis. Om de var två skulle de säkert kunna få på Maja overallen utan alltför mycket problem. Hon tyckte alltid att dagisfröknarna stirrade på henne när Maja trilskades och hon brukade vara sjöblöt av svett innan de kom därifrån.

“Tim! Tim! Hokus Pokus!” vrålade Maja lyckligt och viftade med händerna i luften när hon fick se vilka som kom för att hämta henne. Hon brydde sig överhuvudtaget inte om Sofia utan slängde sig om benen på Tim, som höll på att trilla omkull.

1. Vad sa Maja när Sofia och Tim kom?

Hon sa “Tim! Tim! Hokus Pokus!”. **För att hitta efterfrågad information → sökläsning**

2. Vad betyder det att Sofia kände sig mycket lättare till mods?

Det betyder att hon kände sig lugnare och inte så stressad.
För att kunna dra enkla slutsatser → översiktsläsning

3. Hurdan tror du att Tim är som person?

Han verkar vara en schysst kille som gillar att hjälpa till. Han verkar kunna hitta på saker som gör att andra blir på bättre humör (här blir t ex Maja på bättre humör). **För att sammanföra och tolka information och idéer sam reflektera → sökläsning-djupläsning**

4. Vad är det här för typ av text?

Berättande text. Exempel på typiska drag: dialog, vi får ta del av hur Sofia känner sig. **För att granska och värdera → översiktsläsning**

Användbara länkar:

legilexi.org (kunskapsbank)
intensivsvenska.se (material och resurser)
[Språkens hus](https://sprakenshus.se) (material)